

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології
Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТИПОЛОГІЯ ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ У НАУКОВІЙ ПАРАДИГМІ
ТА ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
української літератури
протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Типологія граматичних одиниць у науковій парадигмі та шкільному курсі української мови»
Викладач	Барчук Володимир Михайлович
Контактний телефон викладача	+380342 596008
Е-mail викладача	volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс «Типологія граматичних одиниць у науковій парадигмі та шкільному курсі української мови» зорієнтований на теоретико-практичний аспект підготовки вчителя словесника, зокрема в аспекті викладання граматики української мови. Варто констатувати, що навчальна програма, відображена у календарному плануванні навчальної шкільної програми з української мови та представлена в підручниках, суттєво відстає від сучасних теоретичних концепцій граматики, містить суперечливі положення та застарілі підходи. Це не сприяє засвоєнню граматики української мови, формуванню цілісних та системних знань, не сприяє реалізації розвивальної мети у процесі навчання. Пропонується курс покликаний формувати творчий та прогресивний підхід до опрацювання, пояснення та інтерпретації граматичних явищ та одиниць.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета навчальної дисципліни – дати знання сучасних теоретичних концепцій граматики, типології граматичних одиниць, а також формувати вміння пояснювати та інтерпретувати граматичні факти, засади типології граматичних одиниць у традиційному, зокрема шкільному курсі граматики, та сучасній науковій парадигмі.</p> <p>Основні цілі вивчення дисципліни:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ознайомити із проблемними концепціями традиційної граматики; – визначити граматичні одиниці та поняття, трактування яких оперте на застарілих положеннях; – порівняти типологію граматичних одиниць у шкільному та науковому курсах граматики; – навчити здійснювати аналіз граматичних одиниць за обраними критеріями; – формувати навички та вміння пояснити проблемні аспекти трактування граматичних одиниць; – забезпечити володіння термінологічним апаратом сучасної граматики. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі або проблеми в галузі освіти, що передбачає здійснення інновацій та проведення педагогічних досліджень і характеризується невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК-1. Здатність до застосування знань у практичних ситуаціях професійної діяльності.

ЗК-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії і її реалізації в професійній діяльності.

ЗК-6. Вміння діагностувати проблеми в галузі освіти, знаходити рішення та брати відповідальність за їх втілення, бути критичним і самокритичним.

Спеціальні компетентності:

СК-1. Здатність застосовувати знання із літературознавства та мовознавства для вирішення професійних завдань, вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.

СК-2. Уміння поглиблювати теоретичні та практичні знання з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя.

СК-7. Здатність планувати, організовувати, виконувати та презентувати прикладне дослідження з української мови / літератури, застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження в професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПР-02. Усвідомлює специфіку предметної області, орієнтується в різних лінгвістичних напрямках і школах, літературних напрямках і течіях, критично осмислює історичні надбання та новітні досягнення мовознавчої і літературознавчої науки.

ПР-04. Здійснює науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, демонструє вміння класифікувати, упорядковувати й узагальнювати навчальний матеріал відповідно до умов навчального процесу, потреб формування ключових компетентностей здобувачів освіти.

ПР-05. Володіє вміннями виконувати власне дослідження, визначає і характеризує основні принципи та методи науково-педагогічних досліджень, демонструє навички узагальнення й презентації отриманих результатів.

ПР-09. Володіє мовленнєвою компетентністю з української та іноземної мов задля ефективної міжкультурної комунікації і підвищення професійного рівня, володіє методикою формування мовленнєвої компетенції здобувачів освіти.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 год.
практичні заняття	18 год.
самостійна робота	60 год.

Ознаки
навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
другий	A4.01 Середня освіта (Українська мова і література)	другий	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість годин		
	лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Теоретичні концепції морфології української мови..	2	2	10
Тема 2. Вчення про частини мови. Частини мови і члени речення. Проблемні питання морфології.	2	2	10
Тема 3. Рекомендації щодо вдосконалення шкільної програми з морфології української мови.	2	2	10
Тема 4. Теоретичні концепції синтаксису української мови.	2	4	10
Тема 5. Вчення про синтаксичні одиниці. Проблеми синтаксичної термінології. Синтаксичні одиниці рівня простого речення.	2	4	10
Тема 6. Особливості вивчення синтаксису складного речення.	2	4	10
Загальна кількість годин	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Залікова оцінка визначена результатами роботи на практичних заняттях (максимум 80 балів, в т.ч. контрольна робота 40 балів). Самостійна робота 20 балів. Загальна максимальна кількість балів залікової оцінки становить 100 балів, мінімальна позитивна оцінка 50 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з трьох питань теоретико-практичного характеру: терміни написання роботи – 5 практичне заняття, залікової роботи – 10 практичне заняття.
Практичні заняття	Опрацювання програмових питань зі всіх тем курсу. Форма: усне повідомлення, дискусія, аналіз першоджерел, виконання практичних завдань.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання

контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлені загальні морально-етичні принципи та правила поведінки, яких мають дотримуватися всі учасники навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній та викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

- Барчук В. Граматична категорія темпоральності: семантико-структурний аспект / В. Барчук // Мовознавство. – 2011. – №6. – С. 64-76.
- Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
- Бондар О. І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження : наукова монографія / О. І. Бондар ; Одеський державний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 1996. – 192 с.
- Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті: [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1988. – 256 с.
- Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн. – К. : Основи, 1996. – 311 с.
- Городенська К. Дієслово. Прислівник / К. Городенська // Теоретична морфологія української мови / І. Вихованець, К. Городенська / за ред. І. Вихованця. – К. : Пульсари, 2004. – С. 217–327.
- Жовтобрюх М. А. Українська літературна мова / М. А. Жовтобрюх. – К. : Наукова думка, 1984. – 255 с.
- Загнітко А. П. Основи еволюції граматичних категорій / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 1991. – № 5. – С. 7–14.
- Загнітко А. П. Аналітизм у системі дієслівних категорій / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 1993. – № 1. – С. 25–32.
- Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 435 с.
- Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ „ВКФ „БАО”, 2011. – 992 с.
- Калько М. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові / М. Калько. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2008. – 384 с.
- Ковалик І. І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види / І. І. Ковалик //

Мовознавство. – 1980. – № 5. – С. 10–13.

Коць Л. М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові / Л. М. Коць. – К., 1964. – 164 с.

Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій / М. В. Мірченко. – Луцьк : Вежа, 2001. – 340 с.

Русанівський В. М. Формування граматичних категорій дієслова / В. М. Русанівський // Історія української мови. Морфологія. – К. : Наукова думка, 1978. – С. 274–309.

Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібник / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.

Слободинська Т. С. Таксис в українській мові: універсальні характеристики та специфічні риси / Т. С. Слободинська. – Вінниця : ПП Балюк І. Б., 2011. – 404 с.

Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С. О. Соколова. – К. : Наукова думка, 2003. – 283 с.

Сучасна українська літературна мова/ За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969, 1972.

Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1969. – 583 с.

Сучасна українська літературна мова / кер. авт. колективу А. П. Медушевський. – К. : Вища школа, 1975. – 398 с.

Сучасна українська літературна мова / [Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я. та ін.] ; за ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1994. – 414 с.

Сучасна українська літературна мова / [Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М.] ; за ред. А. П. Грищенка. – [2-ге вид., перероблене і доп.]. – К. : Вища школа, 1997. – 493 с.

Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. – [2-ге вид., перероблене і доп.]. – К. : Вища школа, 2000. – 430 с.

Сучасна українська мова / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.

Сучасна українська мова / [Пономарів О. Д., Рі-зун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін.] ; за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Ли-бідь, 1997. – 400 с.

Електронні версії підручників з української мови. <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>

Володимир Барчук